

Vapaampi anniskelupolitiikka edellyttää lisää liikkumavaraa ravintoloille

Alkoholipolitiikka-lehden edellisessä numerossa käytti osastopäällikkö Aarne U. Mäkinen mielenkiintoisen puheenvuoron otsikolla ”Vapaampaan anniskeluoikeuspolitiikkaan?”. Kirjoituksessaan Mäkinen mm. kysyy, voisiko Hotelli- ja ravintolaneuvosto alan kattojärjestönä sopia markkinaosuuksista eli kykenisikö se ottamaan askelta kartelloitumiseen ja haluaisiko se näin tehdä.

Vastaus tähän on helppo: Hotelli- ja ravintolaneuvoston tehtävänä ei ole tavoitella minkään asteista kartellia tai sopia markkinaosuuksista. Hotelli- ja ravintolaneuvosto on pyrkinyt toimimaan johdonmukaisesti kilpailun edistämiseksi ja yritysten toimintaedellytysten parantamiseksi hotelli- ja ravintola-alalla.

Artikkelissa esitetään näkemys, että mietojen viinien oikeuksien toimivien ruoka- ja matkailuravintoloiden määrää kasvatettaisiin ensi vuonna kolmea prosenttia nopeammin. Samalla Mäkinen toteaa, että olemassa olevien ravintoloiden toimintaedellytykset heikkenisivät. Tämä antaa hänelle aiheen kysyä, asettuuko majoitus- ja ravitsemiselinkeino itse esteeksi vapaammalle lupapolitiikalle, kestäisikö se nopean vapautumisen vai pitäisikö sopeutumisajaa antaa riittävästi, sekä edelleen, mitä nykyiset ravintoloitsijat arvelevat siitä, että heidän liikkeensä good will -arvo tulee väistämättä putoamaan. Lisäksi Mäkinen peräänkuuluttaa ruokaravintoloiden oikeuksien myöntämiskriteereitä suhteessa ammattihenkilöstöön ja ravintolan toiminta-ajatuksen.

Hotelli- ja ravintolaneuvoston mielestä näyttöaikojen ja muiden perustamiskynnysten poistaminen on kilpailun esteiden poistamista. Kilpailun perusedellytyksiin kuuluu kuitenkin ehdottomasti myös vapaa hinnoittelu, joten Alkon tulisi huolehtia anniskeluhinnoittelussa riittävän liikkumavapauden toteutumisesta.

Ruoka- ja matkailupalvelujen kehittämistä vastaan alalla ei varmastikaan voi olla mitään huo-

mattamista. Se merkitsee maamme ravintolatoiminnan kansainvälistymistä ja matkailumme vetovoiman lisääntymistä. Spekulointi good will -arvoilla ei ole mikään hotelli- ja ravintola-alan kehitystekijä, joka ratkaisisi alan suhtautumisen nykyistä vapaampaan kilpailuun.

Hotelli- ja ravintola-ala ei ole asettunut eikä asetu kehittämisenä esteeksi, vaan on johdonmukaisesti pyrkinyt eroon rajoittavista sidonnaisuuksista ja byrokratiasta. Niitä, kumma kyllä, hotelli- ja ravintola-alalla on riittämiin. Näiden kansallisten erikoisuuksien asteittainen purkaminen auttaa hotelli- ja ravintolatoiminnan kansainvälistymisessä ja sen kilpailukyvyyn lisäämisessä. Miksi muuten pitäisi edelleen olla luetteloita myöntämiskriteereistä tai prosenttisista vaatimuksista, jos kerran avoimesti puhutaan vapaammasta anniskelulupien myöntämisestä ja kilpailun edistämisestä?

Mäkinen kirjoittaa, että jos halutaan kilpailun koventamista julkisen vallan taholta, ei samaan hengenvetoon sen seurauksena voida hakea tarvittavia valtion tukitoimia. Tällaisena hän mainitsee alkoholijuomien ns. tukkuhintakysymyksen.

Hotelli- ja ravintolaneuvoston kanta asiaan on selkeä. Hotelli- ja ravintola-ala ei ole milloinkaan nähnyt tukkuhinta-ajatusta valtion tukitoimena tai subventiona. Hotelli- ja ravintolaelinkeino pitää tukkuhintavaatimusta oikeutettuna tavoitteena ja keinona pyrittäessä ravintoloiden suhteellisen osuuden korottamiseen alkoholin kulutuksessa ja yleensä ravintolakulttuurin pitkäjänteiseen kehittämiseen.

Mielenkiintoista oli nähdä, että Hotelli- ja Ravintolahenkilökunnan Liitto kesällä julkistetussa tavoiteohjelmassaan asettaa tärkeälle sijalle anniskelukulutuksen suhteellisen osuuden kasvattamisen verrattuna vähittäismyyntiin. Myös se otti myönteisen kannan anniskeluoikeuksien lisäämiseen ruoka- ja matkailupaikoille.

Todettakoon jälleen kerran, että valtio saa anniskellusta alkoholiannoksesta paljon enemmän markkoja kuin saman alkoholiannoksen vähittäismyyntistä. Ravintoloissa anniskelun hoitaa ammattitaitoinen henkilökunta. Anniskelusta aiheutuvien juopumuspidätysten osuus kaikista juopumuspidätyksistä onkin tuntuvasti alhaisempi kuin anniskelun osuus alkoholin kokonaiskulutuksesta. Ravintola-

toiminta on sitä paitsi paljon työvaltaisempaa eli työllistävämpää kuin vähittäismyynti. Suomessa koulutuksen taso ja laajuus väestöömme nähden on tällä hetkellä maailman huippuluokkaa. Anniskelu on myös rakenteeltaan yhtä kotimaista ja selvästi miedompaa kuin vähittäismyynti. Jos Alko todella on ravintolakulttuurin ohella kiinnostunut viinikulttuurin kehittämisestä, tulisi tukkuhinta viipymättä toteuttaa ravintolaostoissa.

Ravintola-ala kysyy oikeutetusti, miksi laivojen hotelli- ja ravintolatoiminta saa alkoholin käyttöönsä täysin verottomasti, kun ravintolat maksavat väkevien ja viinien ostohinnoissa veroa 60 % ja lisäksi liikevaihtoveron. Siis sinänsä myönteinen anniskelulupakehitys ei voi tapahtua yksin, vaan se edellyttää näkemyksemme mukaan myös nykyistä tuntuvasti vapaampaa anniskeluhinnoittelua sekä samalla ravintoloiden ostohintapaineiden pysyvää alentamista suhteessa myymälähintakehitykseen.

Yleensäkin anniskelukorvauksen tarkistamisen kytkeminen välillisesti valtion budjettilinjoihin, alkoholin vähittäishintojen korotuksiin ja niiden aikatauluihin ja keskitetyn tupon perusteisiin on vähemmän sopiva lähtökohta hotelli- ja ravintola-alan hintakompensatioille. Näin voidaan sanoa, varsinkin kun ala on toteuttanut pitkäjänteistä tulo-politiikkaa ja nostanut 1980-luvulla henkilökustannuksia vuosittain 1—2 prosenttiyksikköä yleistä linjaa nopeammin.

Anniskelukorvausta seuraavan kerran korotettaessa alkoholihintojen yleisen korotuksen yhteydessä hotelli- ja ravintola-alan tulisi saada lisäksi hyvitystä kustannuksiinsa ns. hintaviipeen muodossa. Todellista vaikutusta on hinnankorotusviipeellä ravintoloiden ostohintojen osalta, mikäli sen pituudeksi päätetään yksi vuosi tai joka tapauksessa aikaväli seuraavaan hinnankorotukseen saakka.

Seuraavana tavoitteena anniskeluhintojen käsittely tulisi irrottaa aikataulullisesti alkoholin vähittäishintojen budjettiperusteisista tarkistuksista. Myös alkoholin vähittäis- ja anniskeluhintojen irrottamista tupo-sidonnaisesta kuluttajahintaindeksistä tulisi vakavasti harkita. On muistettava, että esim. 10 %:n korotus anniskelukorvauksessa vaikuttaa kuluttajaindeksiin vain 0,1 %:n painolla. Tällä perusteella ei voida sanoa, että ravintolaintojen oikeutettu tarkistus vaarantaisi tupo-politiikan indeksin laukeamista.

Mietojen ja väkevien viinien osuus anniskelusta on vain 3,6 % 100-prosenttisena alkoholina, kun vastaava luku vähittäismyyntissä on sentään 12,1 %. Vastaavat markkamääräiset arvo-osuudet ovat ravitsemisliikkeissä 5,4 % ja vähittäismyyntissä 11,3 %. Ravintolakulttuurin ja viinikulttuurin kehittäminen liittyvät läheisesti toisiinsa. Ravinto-

loidien anniskelukulutuksen suhteellista osuutta tulee siis kasvattaa siten, että ravintolat saisivat ostaa viinit ja muutkin alkoholijuomat suhteellisesti nykyistä edullisemmin. Lukuisissa maissa tämä menettely on mahdollinen.

Ehdotan, että Alko ja asianomaiset viranomaiset ryhtyisivät toimenpiteisiin, jotka tähtäisivät pysyvän tukkualennuksen aikaansaamiseen ravintoloille joko alkoholin valmisteveroa lainsäädännön muutoksen kautta alentamalla ravintolaostojen osalta tai muutoin ravintolaostojen hintatasoa muuttamalla vähittäishintoja hitaammin.

Anniskelun osuus on 55,4 % ravintoloiden kokonaismyyntistä. Kun vielä otetaan huomioon virvoitusjuomien ja savukkeiden osuus, voidaan sanoa, että keskimääräisesti runsaan 60 %:n osuus ravintolamyyntistä on hintarajoitusten alaista. Kun toisaalta hotelli- ja ravintola-ala käy yhä kilpaillumaksi, tulisi vapaamman lupapolitiikan ulottua myös yrittäjän mahdollisuuksiin päättää tarjontansa hintatasosta toiminta-ajatuksen valitsemisen tai tarkistamisen yhteydessä.

Hotelli- ja ravintola-ala käy parhaillaan läpi ennennäkemätöntä uudistamisprosessia. Se merkitsee yksikköjen toiminta-ajatusten tarkistamista, uusinvestointeja, palvelun laadun korottamista. Tämä kaikki luonnollisesti myös maksaa, sillä Suomessa hotelli- ja ravintola-alan investointien hinta ja takaisinmaksuajat ovat selvästi perinteisiä matkailumaita kalliimpia ja tiukempia.

Suomella ei ole varaa jäädä hiukkaakaan jälkeen kansainvälisestä matkailun sekä hotelli- ja ravintola-alan kehityksestä. Hotelli- ja ravintola-alan tavoitteena on hyvällä pohjoismaisella tasolla tarjota vetovoimainen vaihtoehto maailman eri matkailukohteiden rinnalle.

Pitkällä tähtäimellä tässä kilpailussa on hintapolitiikalla keskeinen osa. Ravintoloiden alkoholiostojen valmisteveron alentamisella tai tukkuhintaratkaisulla on siis ratkaisevaa merkitystä hintakilpailukykyämme ylläpitämisessä ja kehittämisessä. Kielteisessä tapauksessa, jota emme toivo ja tuskin kukaan toivoo, tulisi ravintola-anniskelun osuus alkoholin kokonaiskulutuksesta tasaisesti alenemaan, paineet alkoholin hinnoittelupuolelta siirtyisivät ravintoloiden ruokatarjoiluun. Suomen asema heikkenisi ratkaisevasti hotelli- ja ravintolapalvelujen kansainvälisessä ja erityisesti pohjoismaisessa hintavertailussa.

Valtio voi saada omansa monella tavoin elinkeinoelämän tuloksista. Jakelutoiminnan painopisteen siirtäminen pari piirua ravintolatoiminnan suuntaan esitetyllä tavalla toisi valtiolle kaikki heijastusvaikutukset huomioon ottaen pitkällä tähtäimellä takaisin ostohintojen alentamiseen käytetyn mää-

rän. Jo tämän asian perusteellinen selvittäminen toisi hotelli- ja ravintola-alalle tärkeän ratkaisun lähemmäksi toteutumistaan. Sen askeleen ottaminen vaatii päättäväisiä toimenpiteitä Alkolta ja matkailumarkoista sekä palvelujen työllistävästä vaikutuksesta kiinnostuneiden ministeriöiden ja poliitikkojen taholta.

Jorma Latvus

Perhe ja parisuhde vai . . .

Kirjoitukseni on poleeminen kannanotto suomalaiseseen perhe- ja parisuhdetutkimukseen.¹ Tarkoitukseni on osoittaa, että tähänastinen tutkimus katkaa vain osan miehen ja naisen suhteiden kentästä rajoittuen pelkästään sen stabiileimpiin ja konkreettisimpiin muotoihin: perheeseen ja parisuhteisiin avio- ja avioliitossa. Kommentoin aluksi lyhyesti nykyistä perhe- ja parisuhdetutkimusta ja niitä pohdintoja, jotka suoraan tai epäsuoraan liittyvät miehen ja naisen suhteen tematiikkaan. Esittelen myös alustavasti hahmottelemani mallin miehen ja naisen suhteen jakautumisesta kahtia arkeen ja juhlaan; olen siinä miehen ja naisen suhteiden reaalityön lisäksi ottanut huomioon niiden fantasiatason, joka pornografiatutkimusta lukuun ottamatta on tutkimuksessa jäänyt varsin vähälle huomiolle.

Miehen ja naisen suhteeseen liittyviä sosiologia lähestymistapoja

”Korkeammilla kulttuuritasoilla ilmenevä monogamiaan palaava tendenssi taasen voidaan johtaa moninlaisista syistä. Sivistyskansojen miehiä eivät mitkään taikauskaiset käsitykset pidätä sukupuolilyhteydestä vaimojensa kanssa näiden raskauden aikana tai pitkän ajan kuluttua synnytyksestä. Suuri perhe ei ole enää avuksi olemassaolotistelussa, vaan sitä pidetään usein raskaana taakkana . . . Eroottinen tunne on käynyt jalostuneemmaksi ja sen takia kestävämmäksi. Henkisesti kehittynyt mies ei suinkaan pidä yksistään nuoruutta ja kauneutta naisen ainoina kiinnostavina ominaisuuksina, ja sitä paitsi on sivistyksestä ollut seurauksena, että naisellinen kauneus sen piirissä kestää kauemmin. Heikomman sukupuolen tunteita kohdellaan huomaavaisemmin, ja niitä syitä, joihin katsoen naiset itse haluavat polygyniaa, ei enää ole olemassa. Heidän saamansa parempi kasvatusta sekä muut nykyaikaisen sivistyksen luonteenpiirteet teke-

vät heille mahdolliseksi elää mukavasti, vaikka mies ei heitä elätäkään.

Onko monogamia tulevaisuudessa oleva ainoa tunnus-tettu avioliittomuoto?” (Westermarck 1932, 220—221)

Monogaamista tulevaisuutta meille povasi antropologisen sosiologian klassikko Edvard Westermarck, joka omana aikanaan esitti moderneja ajatuksia avioliittoinstituution evoluutiosta asettaen sivistys- ja villikansojen avioliittomuodot tutkimuskohteina rinta rinnan, variaatioina samasta teemasta. Nykysosiologit tuntuvat taas pitävän kynsin hampain kiinni monogaamisen avioliittoinstituution lisäksi myös monogaamisesta parisuhteesta. Olisiko liian radikaalia odottaa, että modernissa sosiologisessa tutkimuksessa uskallettaisiin asettaa rinta rinnan vakituiset parisuhteet ja vapaat suhteet, variaatioina samasta teemasta, miehen ja naisen suhteesta?

Antropologinen traditio väistyi sosiologiassa II maailmansodan jälkeen amerikkalaisen sosiologian lyödessä läpi. Tutkimuskohteeksi nousi moderni yhteiskunta erityispiirteinen, ja käyttöön otettiin uudet empiiriset menetelmät. 1960-luvun puolivälissä virisi Suomessa muiden Pohjoismaiden tavoin keskustelu sukupuolirooleista. Suomessa äänitorvena toimi Yhdistys 9. Keskustelun kehittymisen myötä myös sosiologiassa alettiin tehdä *sukupuoliroolitutkimusta*, joka oli alku modernille perhe- ja parisuhdetutkimukselle. Pioneerina toimi Elina Haavio-Mannila teoksellaan ”Suomalainen nainen ja mies” (1968). Sukupuoliroolitutkimuksessa karotoitettiin amerikkalaisen sosiologian menetelmin niitä kysymyksenasetteluja, jotka olivat nousseet keskeisiksi Yhdistys 9:n piirissä, kuten muun muassa kysymyksiä naisten työssä käynnistä, lastenhoito-ongelmista, kotitöiden jakamisesta ja naisen kaksoisroolista.

1970-luvulla virisivät sosiologien keskuudessa *avioliiton parisuhde- ja avioerotutkimukset*. Mirja Tolkkio-Nikkonen selvitti avioliittoon aikovien ihmisten motiiveja, käsityksiä ja odotuksia avioliitosta ja näiden odotusten toteutumista (1974 & 1978). Kymmenen vuotta myöhemmin hän teki seurantatutkimuksen, jonka hän otsikoi kuvaavasti ”Kun ei odota ei kärsi, kun ei vaadi ei paljon pety” (1985). 1970-luvulla tutkittiin myös avioeroja ja uudelleen avioitumista (mm. Elovainio 1977).

1960-luvun sukupuoliroolikeskustelu ja 1970-luvun avioliiton parisuhdekeskustelu ovat edelleen voimakkaasti esillä suomalaisessa sosiologiassa. Vuonna 1984 ilmestynyt Elina Haavio-Mannilan, Riitta Jallinojan ja Harriet Strandellin kirjoittama ”Perhe, työ ja tunteet” jatkaa osittain 1960- ja 1970-luvun linjoilla. Riitta Jallinojan perheen historiallinen analyysi ja Harriet Strandellin elämänteko-

¹ Kirjoitus perustuu Sosiologipäivillä Tampereella 7. 3. 1986 pidettyyn alustukseen.